

Оксана Вашуленко

Українська мова та читання

Частина 2

*Підручник
для 3 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)*

3
Клас

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2020

Любі школярики і школярочки!

Новий підручник поведе вас у світ художнього слова. Ви навчитесь читати вдумливо, розуміти прочитане, міркувати над його змістом. Ця книжка розкаже вам, як ділитися своїми враженнями про твори, як робити висновки, навчить вас ставити запитання і наполегливо шукати відповіді на них.

Читаючи, ви дізнаєтеся багато нового про рідну землю, своїх однокласників, пізнаєте красу і багатство української мови. Підручник допоможе вам збагатити своє мовлення новими словами, поетичними висловами, прислів'ями, навчить бачити і розуміти такий розмаїтий навколишній світ.

У підручнику зібрано захопливі казки, вірші, оповідання. Художники подбали про те, щоб вам було цікаво читати їх і переглядати гарні малюнки.

Бажаємо вам успіхів у навчанні та справжньої насолоди від читання!

Для вчителя

До підручника розроблено дидактичні картки із вправами і завданнями для формування та розвитку навички читання. Завантажити картки можна за посиланням www.osvita-dim.com.ua (Методична підтримка — Літературне читання. 3 клас) або www.osvita-dim.com.ua/index.php?form_page=2010

Рекомендації щодо цільності використання кожної картки та її порядковий номер у списку зазначено на сторінках підручника у вигляді умовної позначки

Розмаїттям кольоровим прикрашає осінь край

Ось і промайнуло тепле літечко. Упевнено крокує до нас щедра і барвиста красуня осінь.

Читаючи твори, розміщені в цьому розділі, звертай увагу, як письменники і письменниці описують осінь, які слова вживають, щоб змалювати її красу. Порівняй зміст прочитаних творів із картинами художників, ілюстраціями до текстів, а також зі своїми враженнями про природу восени.

Прочитай правильно

Щедрий, найперший, стрічає, жоржин, отакій-то.

Інна Кільська

ВЕРЕСЕНЬ

Щедрий місяць вересень
у віночку з вересу.
Все добро, що в нього є,
щиро друзям роздає.

От у свій найперший ранок
він стрічає школярів:
дав і яблук на сніданок,
і жоржин — для вчителів...

Отакій-то вересень
у віночку з вересу.

Вересень красне літо проводжає,
золоту осінь зустрічає.

- Які слова добирає поетеса для опису вересня? Чому називає його **щедрим**?
- Які слова допомагають уявити вересня як живу істоту?
- 📌 ● Яку картину ти уявив (уявила), читаючи вірш?

Ілюстрація — зображення у книжці або журналі біля тексту, яке доповнює, пояснює чи прикрашає його.

- ☑️ ● Порівняйте вірш та ілюстрацію до нього. Чи в усьому ви згодні з художником? Чи точно він зобразив зміст вірша?
- 📌 ● Спробуй самостійно проілюструвати вірш.

А ти знаєш?

Марія Чумарна

Назва першого осіннього місяця — від ніжного фіалково-рожевого вересу, що встеляє траву густим килимом і пахне щемким ароматом.

Прочитай правильно

Відчу́тний, серпа́нку, розсію́ється, підніма́ється, яскра́вістю, небосхі́лі, різноко́льорові, оксамі́тові, чорнобрі́вці, спохму́рніє, рівноде́ння.

- 📌 ● **Читай і міркуй, чому саме так авторка назвала свій твір.**

Алевті́на Во́лкова

ПЕРШИЙ ПОДИХ ОСЕНІ

Перший місяць осені — вересень. Тихі, задумливі вересневі дні ще теплі, наче літні. Та подих осені вже відчутний у вечірній і нічній прохолоді. День народжується в осінньому серпанку, але поступово туман зникає, розсіюється. Піднімається сонечко й обігриває землю.

Нерідко початок вересня дивує своїм теплом, яскравістю, здається, що літо повернулося. Сонце ще довго сяє на ясному

небосхїлі, та воно вже не таке гаряче, як улітку, а ніжно-ласкаве, лагідне. Повітря прозоре й легке... Проте зменшення світла і зміна кольорів у природі вказують на осінь.

На газонах квітнуть ще яскраві, різнокольорові айстри й жоржини, червоні канни, милують око оксамітові чорнобрівці. Та як тільки набіжить хмаринка, спохмурніє сонечко, одразу стає видно, як змінюються барви навколо: золотяться березові гаї, на бульварах і в парках устеляються першим жовтим листям доріжки.

Вітер підхоплює крилаті насінні берези і липи, клена і сосни та переносить їх на далекі відстані...

Помітно скорочується день. 23 вересня на всій земній кулі день дорівнює ночі — рівно по 12 годин кожний. Тому й звуть його днем осіннього рівнодення. Після нього ніч стає все довшою, а день зменшується. Настають короткі осінні дні. Швидкими кроками вступає осінь у свої володіння.

- Про що розповідається в тексті?
- Чому авторка називає вересень **першим подихом осені**?
- Знайди в тексті і прочитай, якими називає авторка вересневі дні. Чому?
- Які ознаки літа можна спостерігати у вересні? Сонце восени таке саме, як улітку? Доведи свою відповідь рядками з тексту.
- Поясни, як ти зрозумів (зрозуміла) такі вислови: «**день народжується**»; «**туман розсіюється**»; «**початок вересня дивує**»; «**вступає осінь у свої володіння**».
- Скільки в тексті абзаців? Який абзац складається з одного речення? У якому абзаці розповідається про осінні квіти?
- Які дерева згадуються в тексті? Що про них розповідається? У якому абзаці про це йдеться?

- 📌 ● Скільки картин ти зміг би (змогла б) намалювати до цього оповідання? Які кольори у них переважали б?

- 🎧 ● **Послухайте вірш Марії Хоросніцької «Осінь».**

- Якою ти уявляєш осінь із цього вірша?
- Чим зайнята осінь у цьому вірші?
- Які фарби має осінь-художниця?

У вересні ліс світліший, а пташиний голос — тихіший.

Прочитай правильно

Довкру́ж, палахкотя́ть, не вгава́є, прóсинь.

Марія Пономаренко

ОСІНЬ ПЕНЗЛИКА ВЗЯЛА

Осінь пензлика взяла,
малювати почала,
в білорóрої берізки
золотила довгі кіски.
Став багряним колір чуба
в мудрого дідуся-дуба.
Дві сестрички, дві осички
стали жовті, мов лисички.
А довкру́ж, довкру́ж травиця

тихо-тихо золотиться.
Ось палахкотя́ть калина,
горобина і шипшина.
Не вгава́є щедра осінь,
а малює неба прóсинь.
Ще — тоненькі павутинки,
сірий дощик і хмаринки...
Пензлик біга без упину —
гарна в осені картина!

Палахкотя́ть — виділяються яскравим кольором.
Прóсинь — частина синього неба, яку видно між хмарами.

- Якими барвами осінь прикрасила берізки, дідуся-дуба? Якими кольорами вона малювала траву, калину, небо?
- Як ти вважаєш, осінь любить тільки яскраві кольори?
- Чи подобається осінь поетесі? Що про це свідчить?
- Які ознаки осені зображено у вірші?

- Знайди і прочитай у вірші речення з порівнянням. Як ти думаєш, чому поетеса обрала саме таке порівняння?
- Відшукай у вірші слова, які римуються. Прочитай їх парами.
- Якою ти уявляєш осінь із цього вірша?
- Уважно розглянь ілюстрацію до вірша на с. 8. Чи однаково письменниця і художниця зобразили події? Чим відрізняється зміст вірша та ілюстрації? Що потрібно змінити на ілюстрації, щоб вона відповідала твору?
- **Обговоріть!** Скільки різних кольорів є у природі восени? Які кольори переважають?

Література в колі мистецтв

- Розглянь картину. Які почуття вона в тебе викликає?
- Якими фарбами передано красу природи?
- Що зображено на передньому плані? Що видно вдалині?

Ігор Роп'яник. Осінь у Карпатах

Я — дослідник

Завітай в осінню казку — відвідай осінній парк чи ліс. Спробуй сам (сама) відшукати «золото» осені. Запиши в блокнот, де ти його побачив (побачила). А також спробуй знайти в докiллі такі кольори: жовто-багрянй, яскраво-блакитний, темно-синій, оранжевий, червоний. Запиши, де ти їх знайшов (знайшла), або сфотографуй.

Я — дослідниця

- Прочитай заголовок. Поміркуй, про що буде вірш.

Степан Жуп'янин

ОСІННЯ ПОЖЕЖА

Сонно з-за хмари дощ визира́в,
сіяв краплини в лузі між трав.
Раптом побачив: діброва горить!
Взявся гасити пожежу в ту ж мить.
Море води на дерева розлив.
Тільки пожежі не погасив.
Жовтогарячим, червоним вогнем
дерева палають під буйним дощем.
Пожежа в діброві аж неба сягла.
А дощик не відав: то ж осінь прийшла!

Йосип Бокшай.

Осінь

- Чи правильним виявилось твоє припущення щодо змісту вірша? Чому вірш має таку назву?
- Яким змальовано дощ на початку вірша? А яким потім? Чому дощу не вдалося загасити пожежу?
- Які кольори осені згадано у вірші?
- Підготуйся і прочитай вірш виразно. Поміркуй, які рядки вірша потрібно прочитати тихо і повільно, а які — голосніше і стурбовано. Чому?
- Читаючи вірш, уявляй картину, описану поетом.
- Вивчи вірш напам'ять. Виразно прочитай його своїм близьким. Запитай, що вони побажали б тобі для кращого прочитання твору. Урахуй їхні побажання.

Література в колі мистецтв

- Розглянь картину на с. 10. Якими кольорами зобразив осінь Йосип Бокшай?
- Як змальовані небо і дерево? Який вигляд має річка та її береги?
- Якими фарбами передано красу природи? Який колір переважає на картині?
- Які думки викликає цей пейзаж?

Прочитай правильно

Кругленье, павутіння, без упіну.

Віра Правоторова

МРІЙНИК

Жив маленький павучок,
мав клубочок і гачок,
плів кругленье павутіння
аж до самих днів осінніх.

День і ніч він без упіну
плів довгеньку павутину
і на бабиному літі
облетів усе на світі.

Як настала тепла осінь.
Задивився в неба просинь.
Захотілося в політ —
подивитися на світ.

**Як чудово мрію мати,
що навчить тебе літати!**

- Чому вірш має таку назву?
- Що зробив павучок, щоб утілити свою мрію?
- Чи знаєш ти, що таке **бабине літо**?
- Прочитай виділене речення. Поясни, як ти його розумієш.
- Обговоріть!** Павучки літають на павутинках — це вигадка чи факт?
- Перегляньте відео. Розкажіть, що вас найбільше здивувало.
- Вибери одне із запропонованих завдань і виконай його.
 - Склади розповідь про подорож павучка, у якій ти розкажеш, що він бачив, що відчував, коли летів на своїй павутинці, чи цікаво було йому подорожувати.
 - Намалюй ілюстрацію до вірша.

Прочитай правильно

Опускаються, здіймаються, чіпляються, насправді, дрібнішими, вдёржати, обнóвує, востівшись, громадками, пригляньтесь.

Із журналу «Світ дитини»

БАБИНЕ ЛІТО

Коли в осінню погідну дніну вийти в поле, у сад чи просто надвір, то можна побачити тисячі тоненьких павутинок, що летять у повітрі. Вони то хвилями опускаються ближче до землі, то знову здіймаються угору, чіпляються за гілки дерев, загорóжі, будівлі і навіть за людей. Це павутиння люди називають бабиним літом...

Насправді це павутиння — цілком природна річ. У траві й на листі рослин живуть мільйони маленьких павучків-хрестяків. Їхня назва походить від того, що вони мають на спині білий знак у вигляді хреста. Ці павучки живляться ще дрібнішими комашками, які живуть поряд. А восени комашок ні на листі, ні в траві немає, тож павучки змушені на них полювати в повітрі.

Але ж як, адже павучки не мають крил? Та коли дуже зголоднієш, то мусиш собі якимось зарáдити. Отож павучок вилазить на якесь дерево і починає снувати липку і довгу ниточку. Ця ниточка швидко сохне і є дуже легкою, а міцною саме настільки, щоб вдёржати павучка. Він обнóвує себе павутинкою і гойдається на галузці, мов у кошику. Повіє легкий вітерець, підхопить павутинку, а з нею і павучка, та й несе його в повітрі. Зручно востівшись у своєму кошику, павучок ловить комашок, що потрапляють у його сіті.

Буває, що і влітку ті павучки так літають. Але дуже рідко, бо немає потреби полювати на комашок у повітрі, коли їх так багато у траві і на листочках рослин. А ось восени та ще й після дощу, коли пригріє сонце, голодні павучки, що під час негоди сиділи у траві й під корінням, вилазять громадками, снують павутиння і так творять бабине літо. Пригляньтесь до того павутиння, і ви побачите, що воно несе павучка, який чатує на мушки.

Погідна дніна — ясна, тепла, сонячна.

Зарáдити — знаходити вихід зі скрутного становища.

Снувати — виділяючи клейку рідину, утворювати павутину.

Чатує — терпеливо очікує на появу когось або чогось.

- Яка інформація з тексту була для тебе відомою? Про що ти дізнався (дізналася) вперше?
- Проглянь текст. Скільки в ньому абзаців?
- Чому павук-хрестяк має таку назву? Прочитай речення, яке дає відповідь на це запитання. У якому абзаці міститься це речення?
- Що ти дізнався (дізналася) з тексту про харчування павука-хрестяка?
- Чому для подорожі павучкові потрібна павутинна?
- **Обговоріть!** За якої погоди павучок може подорожувати на павутинні? Чи може він мандрувати під час дощу? А коли сильний вітер? Чому?

Послухайте казку Василя Сухомлінського «Що найтяжче журавлям».

- Між ким відбувається розмова у творі?
- Куди летіли журавлі?
- Про що запитала береза в журавлів?
- Що відповіли журавлі?
- Що найтяжче журавлям?

